

Hasta La Victoria Siempre

Med Che Guevara's berømte ord "Altid fremad mod sejren" vil jeg indlede mit resumé af de oplevelser, jeg fik under den netop overståede rejse til Cuba. Denne beskrivelse har flere formål:

- at jeg får samlet og nedskrevet mine oplevelser, så jeg ikke glemmer alle de nye indtryk
- at give en tilbagemelding til DAGENS MEDICIN og CITS
- at sende det til venner og familie i stedet for de postkort jeg ikke sendt fra Cuba. Derfor sendes det bl.a. til Jørgen og Dorte i Dronningemølle, Karin og Sten i Kalundborg, Anne-Marie og Michael i Holte, Hanne i Bosnien, Thomas og Henriette i Slagelse, Rikke og Fred i Grenoble, Inge og Ingeman i Meløse, Steffen i Århus, Lissa i Kolding, Henning i Valby, Steinar og Vivica i Sorø, Kerstin og Ib i Norberg, Kristian og Birgit i Ballerup og Michael i Lyngby.

Afrejsen: 29 rejsedeltagere samledes i Kastrup fredag 17.11 kl. 8.30. En rejsedeltager kom så sent, at vi fik ham efterlyst over lufthavnens højtalersystem. En havde med panik i stemmen ringet til mig aftenen før, da hun havde opdaget, at hun kun havde returbilletter fra Havana (udrejsebilletterne var sendt til indcheckningen tidligere, for at proceduren skulle gå hurtigst muligt). 10 rejsende mødtes med os andre i Charles de Gaulle lufthavnen i Paris, så vi var i alt 39. Af dem havde 30 deltaget i en eller flere af vore tidligere rejsearrangementer.

Flyrejsen: Air France's jumbojet var helt fuld, og man sidder som sild i en tønde. På hjemrejsen var der 3 sygdomstilfælde, hvor flypersonalet annoncerede efter lægelig hjælp. På gruppens vegne tilbød jeg assistance fra 20 danske læger. Hjem fra Paris kom vi med et charterfly fra Holland, da Air France's fly til København var indstillet i 3 dage (arbejdsnedlæggelse?). Alle fly gik og kom til tiden, og bagagen kom frem til tiden.

Ankomst og afrejse på Cuba: ankomsten var ved 22-tiden, og man står i kø til paskontrol mindst 1 time. Ved udrejsen stod vi i kø 1½ time til indcheckning og 1 time til paskontrol. Lufthavnsbygningen var meget moderne med taxfree shop i transithallen.

Bustransport og lokalguide i Cuba: vi disponerede over en ny 40-personers Mercedesbus og en god chauffør. Desværre var der ikke endnu installeret TV og video, så jeg kunne ikke vise Steffen Bruun Hjøllunds film "Cuba's Sundhedsvæsen 1993", som jeg havde medbragt. Vi havde en meget god kvindelig guide, som hed Leda. Hun talte et meget godt engelsk-amerikansk, som hun havde lært på Cuba. Vi brugte relativt meget tid i bussen på nogle ret lange ture.

DAGENS MEDICIN's rolle: redaktionssekretær Marianne Vestergaard og pressefotograf Joachim Rode deltog som repræsentanter for DAGENS MEDICIN. De uddelte i lufthavnen læsestof, bl.a. mit skrift om "Sundhedsforhold i Cuba" (desværre var de enkelte sider ikke samlet i tilbudsmapper). De deltog også i det sociale samvær og Joachim lovede, at tilsende rejsedeltagerne en CD med hans bedste billeder fra rejsen. Vi konfererede flere gange undervejs angående turens forløb, og havde indtryk af generel tilfredshed blandt gruppens deltagerere. Jeg fik en baseballhat og en jakke med DAGENS MEDICIN's logo. 2 af rejsedeltagerne var lejlighedsvis iført T-shirts med DAGENS MEDICIN's reklameslogans. DAGENS MEDICIN havde medbragt gaver til de forskellige institutioner, vi besøgte. Hverken DAGENS MEDICIN eller CITS havde medsendt spørgeskemaer angående deltagernes vurdering af rejsens indhold og forløb.

Fagligt program:

- **Møde i Sundhedsministeriet:** Første viceminister Dr. Abelardo Ramirez Márques og Director Farmacia y Opticas Dr. Enrique Jardines Macias gav en introduktion til det cubanske sundhedsvæsen. De oplyste, at Cuba selv producerer 87% af de farmaka, som anvendes på øen. Man er ved at sænke antallet af nye medicinstuderende fra 4000 til 2500 årligt. I perioden 1963 – 1999 har 40.775 cubanske sundhedsarbejdere arbejdet udenfor Cuba. Aktuelt har Cuba 3400 sundhedsarbejdere i 15 lande. Viceministeren spøjte med, at vor gave kunne være en bombe, med han åbnede den til slut. (Den indeholdt en krystallsestage – vi fik så oplyst at stearinlys hovedsagelig bruges i forbindelse med dødsfald på Cuba). Senere på ugen tog vor pressefotograf billeder af sundhedsministeriets indgang, hvorefter han blev opsøgt og udspurgt af civil cubansk politimand. Jeg syntes, det var et godt møde i Sundhedsministeriet.
- **Møde på Hermanos Ameijeira hospitalet:** i et mødelokale havde vi et møde med en engelsktalende repræsentant for sygehuset og en urolog. Vi så en video, hvor vi fik indtryk af et sygehus på Rigshospitalsniveau. Alle specialer undtagen pædiatri er repræsenteret. Man tilbyder diagnostik og behandling til udlændinge. Vi fik udleveret et katalog med beskrivelse og prislister – f. eks. tilbydes hjertetransplantation inklusive 3 måneders ophold på Cuba med ledsager for 70.000 \$ og nyretransplantation for 15.000 \$, hvortil kommer 5000 \$ for den præoperative udredning. Sygehuset har lavet over 100 hjertetransplantationer. Vi fik kun lejlighed til at se lidt af patologisk afdeling, men vor journalist og pressefotograf fik mulighed for at besøge de 2 etager, der er reserveret til udlændinge. Det var mest patienter fra andre sydamerikanske lande. De bedømte standarden af lokalerne som meget slidt.
- **Møde med familielægen i landsbyen Las Terazas:** den meget venlige læge med stetoskop om halsen fortalte om sit virke i den relativt nye landsby med ca. 1000 indbyggere. Han udfører meget præventivt arbejde. Han bruger ”grøn medicin” og akupunktur. Hans øvrige ressourcer er meget begrænsede. Hans lokaler var også af meget beskednen karakter – 2 meget spartansk udstyrede små lokaler. Autoklaven blev brugt til at varme brød i. Vi så også tandlægens behandlingsrum, og det blev bedømt som meget trist af en af gruppens tandlæger. Landsbyens kvindelige borgmester og CDR-repræsentant deltog også i mødet. Også dette besøg var godt med god dialog mellem de tilstedeværende. Ud over forskellige gaver donerede jeg 10 \$ til lægen.
- **Møde med provinshospitalet i Trinidad:** vi blev modtaget af 5 personer inklusive sygehusets chef, ledende sygeplejerske, administratoren og specialisten i akut medicin. Der var 190 senge, et personale omkring 500 personer, noget over 300 fødsler med en sectiofrekvens på 20. Vi så børneafdelingen, kvindeafdelingen, mandsafdelingen og afdelingen for nyopererede. Det var mangesengsstuer, og der var mange tomme senge. Der var et præg af manglende ressourcer, og ud over vore gaver gav jeg 100 \$ til hospitalet.
- **Møde på Det Medicinske Fakultet i Santa Clara:** Vice-Rector Primario Dr. Armando Caballero Lopez (anæstesiolog), Julio Gonzales Roderiques (Director Relaciones Internacionales) og chefen for universitetets ungdomsafdeling fortalte om lægeuddannelsen på Cuba. Studenterne deltager årligt i praktisk arbejde som sukkerhøsten. Man har mange udenlandske studerende fra udviklingslandene. Uddannelsen er gratis og opbygget efter europæisk model. Man har mange postgraduate internationale kurser på tilsyneladende højt niveau.
- **Museo Historico de Las Ciencias Naturales de Carlos Finlay:** kun 3 rejsedeltagere deltog i besøget på museet for lægen, der beskrev myggens betydning for transmission af gul feber.

- **”Sundhedsforhold på Cuba”:** efter min egen bedømmelse var indholdet af mit skrift meget dækkende og informationerne blev bekræftet af de samtaler, vi havde med cubanske kolleger. Flere af rejsedeltagerne roste skriftet. Det bør pointeres, at udbyttet af de faglige besøg bliver størst for dem, der på forhånd har sat sig grundigt ind i forholdene, f.eks. ved gennemlæsning af dette skrift.
- **Turistklinik i Varadero:** dette besøg aflyste vi, idet formålet kun var at få oplyst prisniveauet ved behandling af turister.
- **Besøg i børneinstitution i Havana:** lederen af børnehaven gav en rundvisning. Børnene var fra 6 måneder til 5-6 år. Sidstnævnte var i skoleuniform som forberedelse til skolelivet. Børnene var glade, velklædte, sunde og raske og institutionen bar bræg af ro, orden og god pædagogik. En væg var helliget José Martí.
- **Besøg i skole i Havana:** i biblioteket gav den kvindelige rektor en beskrivelse af skolen, der var indrettet i et tidligere kloster. Til stede var også et par lærere, bl. a. engelsklæreren, der sagde, at de ikke havde haft et lignende besøg i de 3 år, hun havde været på skolen. En repræsentant for kommunistpartiet deltog også i mødet, og jeg spurgte, hvad hendes opgave var. Hun forklarede, at kommunistpartiet leder alt og dermed også skolearbejdet. Nogle skoleelever reciterede digte af Jose Marti for os og overrakte os nogle gaver: bøger om spansk ortografi og om Che Guevara og den cubanske revolution. Den tidligere kirke var nu gymnastiksal. Man havde 3 ældre computere, men håbede at få nye Pentium snart. Fjernsynsapparaterne i klasseværelserne var sikrede i jernbure.
- **Afsluttende eksamination:** Det er min bedømmelse at vor gruppe var meget interesseret i de arrangerede besøg, alle deltog uden undtagelse og aktiviteten og spørgelysten var stor. Eksaminationen viste også, at rejsedeltagerne havde tilegnet sig megen faktuel viden om det cubanske sundhedsvæsen.

Hotellerne:

1. **Novotel i Havana:** flot nyt hotel i Havanas vestlige del. Gode værelser, god morgenmadsbuffet. Vi spiste et aftensmåltid her med en fin buffet, hvor øl og vin var inkluderet. God swimmingpool og underholdning hver aften. Vi boede her 4 nætter.
2. **Hotel Los Caneyes i Santa Clara:** hytter med kegleformede tage beliggende i parklignende område. God swimmingpool. God restaurant med cubansk musik. Drikkevarer inkluderet.
3. **Hotel Ancon Gran Caribe ved Trinidad:** stor betonbygning i østeuropæisk stil. Fin beliggenhed lige ud til dejlig strand. Et såkaldt All-inclusive hotel, hvor drinks tilbydes uden ekstra udgifter.
4. **Hotel Beaches i Varadero:** flot nyt 5-stjernet all-inclusive hotel med gode restauranter (vin til maden), 4 barer, pompøs swimmingpool, lækker strand, aftenunderholdning, etc.
5. **Hotel Nazional i Havana:** 5-stjernet centralt ældre hotel med historie tilbage til 30'erne. Har de fleste faciliteter. Anne-Mette Krebs fangede 4 kakkerlakker på sit værelse.

Generelt: hotellerne var gode, vi blev modtaget med drinks, mens værelsenøglerne blev omdelt. Eneste ankepunkt var, at Havanatours ændrede hotelvalget hele tiden, en enkelt gang blev vi informeret 3 minutter inden ankomsten til dagens hotel.

Måltiderne:

Vi spiste i store statsejede restauranter. Lokalerne var nydelige, øl og mineralvand var inkluderet alle steder undtagen et sted (**La Bodegita del Medio**). Der var underholdning af gode cubanske musikere alle steder. Maden var noget ensformig: salat, kylling/fisk/svinesteg med ris og bønner og en sød dessert.

Af mindeværdige steder huskes **friluftrestauranten ved Cueva del Indio** (her bød Karin os alle på et glas Guayabita del Pinar for at få den lange busrejse til at glide bedre ned), **Hotel Mascotte** ved den smukke Plaza Marti i Remedios (serveringen var meget langsom, hvilket gav mulighed for at besøge kirken med det guldbeklædte cedertræsalter), **Las Ruinas** på vejen mod lufthavnen (bygget over ruiner af en gammel vindmølle).

Ved La Terazas spiste vi aftensmad i et gammelt **kolonihus på et bjergtop ved Hotel La Moka**. Udsigten skulle være imponerende, men vi var der i mørke. Ved Guama spiste vi i en restaurant med flot høj trækonstruktion.

Fredag 24. november meddelte lokalguiden os, at ifølge hendes program var middagen ikke inkluderet. Karin lavede en del vrøvl over dette, bl. a. ved kontakt med diverse personer på Havanatours, med det nyttede ikke. Jeg forsøgte at forklare vor rejsegruppe situationen, og sagde, at de kunne komme med mig ud og spise pizza til 1 \$, men interessen virkede begrænset. Der er forhåbningen, at rejsedeltagerne forstod, at det manglende måltid opvejes af opgraderingen af hoteller fra 3-4 til 5 stjerner og gratis drikkevarer til måltiderne, hvilket ikke var lovet i rejseprogrammet. Fredag tog alle rejsedeltagere på nær 5 med ud og spise på en paladares.

Sightseeing:

1. **Byrundtur i Havana:** vi passerede Cementerio de Colon, Plaza de la Revolucion med Monumento Jose Marti, Regeringshuset og Indenrigsministeriet med Che's ansigt. Vi kørte ad Malecon og så de 4 gamle borge (gik tur på El Moro efter at have kørt igennem tunnelen under indsejlingen til Havana's havn), besøgte Revolutionsmuseet i det gamle præsidentpalads, så Granma, og Old Havana med Catedral de la Habana. Livligt folkeliv med gadeteater og musik.
2. **Udflugt til Pinar del Rio:** en lang køretur for at se en grotte, som de fleste nok havde set mere imponerende andre steder. Landsskabet ved Vinales var præget af mogotes-bjergene og tobaksmarker. Det var mærkeligt at køre på en 3 sporet motorvej med næsten ingen biler og spredte grupper af cubanere, der ville køre på tommelfingeren.
3. **Besøg i Fabrica de Tabacos la Corona:** interessant besøg i stor cigarfabrik. Produktionen var i fuld gang lørdag eftermiddag.
4. **Tropicana:** dyrt, flot, meget rom og cola, 1000 tilskuere, 150 optrædende, høj musik, flotte piger, varede fra 21.30 til 23.30.
5. **Mangrovesumpen ved Guama:** turistanlæg med krokodiller, sejltur og rundvandring i model af taino indianerby i Zapata.
6. **Cienfuegos:** vi holdt stop ved den centrale Parque Jose Marti, som var omgivet af flotte bygninger som katedralen og Teatro Tomas Terry, som vi var inde i. Mange børn tiggede kuglepenne og sæbe.
7. **Trinidad:** fin gammel by med ujævne sten i gaderne. Vi var i bymuseet med det firkantede tårn og det gamle friluftskøkken. Vi var i katedralen, og vi fik en drink – Canchachara – i en hyggelig bar med musik. Vi var også til en demonstration af afro-cubansk musik og hørte cubansk musik fra 1930'erne i en anden bar.
8. **Eschambray-bjergene:** flot køretur med mange kurver. Vi passerede kurhotellet i Topes de Collantes. Senere kørte vi gennem store mørklagte område, hvilket skyldtes elektricitetsafbrydelse.
9. **Santa Clara:** Parque Vidal med koloniale huse og Hotel Santa Clara Libre. Skolebørnene dansede til højttalermusik. Vi så også bulldozeren, som Che brugte til at forhindre troppetransporttoget fra regeringsstyrkerne i at nå Santa Clara. Endelig besøgte vi Che's mausoleum på Plaza de la Revolucion. Et flot mindesmærke.

10. Varadere: strand og ferieliv

11. En dag på egen hånd i Havana: vi valgte at køre i en gammel grøn Chevy fra 1954, at købe havanacigarer fra en lyssky gadehandler, at drikke daiquiri på Hemingways restaurant El Floridita, at se Capitele og gå i de gamle nedslidte gader i Old Havana.

12. Generelt indtryk af Cuba som turistland: godt klima, flot natur, dejlige strande, interessant sightseeing, rimelig mad, meget rom og cigarer, god musik, flink befolkning, acceptabel infrastruktur og spændende historie. På den lidt negative side kan nævnes besværlig ind- og udrejse af Cuba, mange turister, opdeling af landets økonomi i dollars og pesos for henholdsvis turister og cubanere og at det var meget dyrt at telefonere til Danmark fra Cuba.

Sammenfatning:

En god tur med interessant fagligt program, gode hoteller, acceptable gode måltider, interessant sightseeing. John og Ole blev kortvarigt væk i Las Terzas, men fandt selv vej til hotel La Moka. John blev væk i Trinidad, men fandt selv frem til vor frokostrestaurant. Nogle få havde beskedne symptomer på mavesyge, men ellers var vi forskånet for sygdomme og ulykker. Ind- og udrejse af Cuba var omstændelig, busrejserne var lange, men stemningen i gruppen virkede god. Adskillige deltog aktivt ved mikrofonen i bussen.

En enkelt gang måtte jeg gøre rejsedeltagerne opmærksomme på, at drikkepenge til bellboys ikke var inkluderet i rejsens pris. På Hotel Nazionale måtte jeg betale 20 \$ til bellboys ved afrejsen (Karin havde betalt ved ankomsten). Undertiden fik vi indtrykket af, at vor guide måtte arrangere flere af de faglige programpunkter på egen hånd, og at de tidligere lovede arrangementer ikke i god tid var bragt på plads af Havanatours. 10 rejsedeltagere forlængede opholdet – 2 blev 6 dage i Havana og 8 fløj til Santiago de Cuba.

Eneste problemer var de gentagne ændringer i hotelvalg og det aflyste måltid om fredagen. Eneste forslag til forbedring af fremtidige ture er, at indkalkulere et beløb til tips i situationer, hvor gruppens bagage transporteres eller opbevares samlet.

Jeg sender takkebreve til de institutioner/personer, vi har været i berøring med på Cuba.

Kalundborg, d. 28. november 2000.

Martin Smedebøl